

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ВІД АВТОРА

Я глибоко переконана, що перший етап навчання є вирішальним у подальшій долі музиканта.

А. Артоболевська

Школа гри “Баян. Перша зустріч” має такі особливості:

- вона адресована учням музичних шкіл віком 6–8 років та їхнім педагогам для навчання гри як на виборному баяні (F.B.), так і на баяні з готовими акордами (S.B.);
- її зміст включає ефективні методики розвитку звуковисотного ладового слуху;
- репертуар посібника спрямований на природний розвиток виконавського апарату, орієнтації на клавіатурах, координації рухів обох рук і техніки гри на баяні.
- розвиток слуху, набуття виконавських навичок та вивчення нотної грамоти — взаємопов’язані, тому повне і послідовне засвоєння чітко систематизованого змісту школи є важливим, оскільки забезпечує міцний фундамент для динамічного розвитку учня-баяніста в подальшому навчанні.

Передумови успішних занять із початківцями

Перш за все — це налагодження взаємовідносин між педагогом та учнем. Учителєві важливо якомога краще знати учня: особливості його характеру, здібності, уподобання, захоплення. Від цього залежить, чи знайде вчитель “ключик” до душі дитини, чи вдасться йому “заразити” учня музикою, захопити бажанням пізнати її мову.

Друга передумова — попередження виникнення негативних звичок, адже легше запобігти їм, ніж змінити. Стосується це посадки і постановки рук юного баяніста, ведення міха, аплікатурних навичок, звуковидобування та ін.

Найпоширеніша проблема — це скутість, що діє на учнів паралізуюче, не дає їм розкрити свої можливості. У результаті маємо відсутність бажаного (і можливого!) технічного розвитку, маловиразну гру, нерідко професійні захворювання рук, спини. Вважаю, що скутість появляється з перших уроків гри на баяні від постійного відчуття невпевненості, боязні,

які переходять у страх. Причина — в недосконалої методики початкового періоду освоєння баяна. Адже зазвичай педагог вимагає від учня неможливого: стежити за правильною посадкою, постановкою рук і пальців, правильним веденням міха, за звуковидобуванням, координацією рухів, тобто — “все й одразу!”. Велика кількість проблем та неможливість їх розв’язати призводить до того, що учень-баяніст перебуває під постійним психологічним пресингом.

Щоб цього не сталося, в школі гри пропонується поетапне розв’язання різних проблем. Наприклад, тільки ведення міха, гра тільки лівою рукою (в дуєті з педагогом), або читання одного ритму... При потребі можна приділяти увагу ще якомусь питанню — чи то посадці, чи постановці руки, свободі правої руки та тіла і т. д. Завдання для учня в цей час елементарно прості, але корисні й цікаві. З перших кроків навчання нема “муштри”, а є музикування, дитина перебуває в полоні позитивних емоцій. Це дуже важливо, бо породжує захоплення музикою.

При ослабленні уваги (ознака втоми) потрібно змінювати форми роботи, переключатись на різні вправи, в т. ч. гімнастичні — це і є третьою передумовою. Крім гімнастичних вправ, що дуже важливі для звільнення тіла, рук учня, збереження його осанки, подаються також різні дидактичні вправи з елементами гри: на ведення міха (розділ I), читання ритмічних послідовностей (розділ III), розвиток кистьових та пальцевих рухів (розділ II), техніки читання нот з допомогою пальців рук (розділ III), на розвиток звуковисотних ладових уявлень (“драбинка”, ручні знаки релятиву — розділи V–XI) і т. ін.

Відносно “драбинки” та релятиву потрібно сказати окремо, оскільки для більшості педагогів по класу баяна це щось в зразок “китайської грамоти”. А чи потрібні вони взагалі і для чого ними “голову дітям забивати”? — думає багато хто (хоча якраз діти, не маючи ще комплексів, легко сприймають такі методики).

Наведу думку авторитетного фахівця з проблем початкового періоду навчання баяністів Юсифа Пурица. Ось що він писав у передмові до мого навчального посібника “Хочу быть баянистом”, виданого в 1994 році міністерством культури Російської Федерації:

“...Багаторічна практика роботи у сільській музичній школі ставила перед П. Серотюком чимало складних і своєрідних завдань. Вирішення

РОЗДІЛ I

ПОСАДКА БАЯНІСТА. НАВИЧКИ МІХОВЕДЕННЯ. ДИНАМІЧНІ ВІДТІНКИ.

ПЕРШИЙ У РОК

Їх краще проводити в присутності когось з батьків, роль яких у початковий період навчання дуже велика. Вдома батьки мають звертати увагу на посадку і постановку, на зміст та якість занять учня.

Розказавши про особливості та можливості баяна, педагог виконує ряд п'єс, в т.ч. з I—II розділів школи, зауваживши при цьому, що ця музика учень почне виконувати вже з першого уроку разом з ним.

Посадка баяніста має важливе значення:

1. Сидимо на стільці тільки потрібної висоти! При цьому права нога в колінному суглобі згинається під прямим кутом, а ліва — виноситься дещо вперед (ілюстр.1). У класі мають бути широкі підставки різної висоти для ніг та для нарощування стільця.
2. Сидіти потрібно не сутулячись на половині стільця, трохи нахилившись уперед (ілюстр. 2).
3. Міх баяна повинен знаходитись на лівому стегні, а нижній край правої клавіатури має випиратися в праве стегно. При такому положенні баян має стійкість і без ременів.

Регулюємо ремені, розказуючи: спочатку — правий (так, щоб тільки долоня проходила між грудьми та корпусом інструмента), лівий ремінь — трохи коротший. Робочий лівий ремінь підтягуємо так, щоб при грі на розжим зап'ясток не вигинався.

Дуже важливо, щоб учень навчався на інструменті гарної якості та відповідного розміру. Висота баяна — не вище плечей учня.

Після цього педагог і учень на різних інструментах, сидячи один навпроти одного, виконують перших три "звукозображальних картинок", користуючись повітряним клапаном (методом гра "з рук, " з показу"). Права рука в цей час вільно висить ("як канат"). Повітряний клапан м'яко, без стуку опускати і відпускати перед зміною міха. Пальці лівої руки округлені, але не притиснуті один до одного, злегка дотикаються

до клавіш. При виконанні "картинок" пальці краще розміщувати в третьому ряду (ілюстр.3).

ЗВУКОЗБРАЖАЛЬНІ КАРТИНКИ-ВПРАВИ

За допомогою повітряного клапану на баяні зображуємо:

- рівномірне, спокійне дихання дитини, що спить (виконуємо без ременів). Тихе звучання — *p piano*, повітряний клапан відкриваємо наполовину;
- дихання людини, що піднімається вгору (надіваємо ремені). Більш гучне звучання — *mp mezzo piano*, повне відкриття клапану;
- людина швидко бігла і задихалась. Скоріше та ще гучніше — *mf mezzo forte*.

На наступних уроках (і вдома) виконуватимемо:

- "ШУМ МОРЯ" — (хвиля набігає на берег);
- "ПОРИВЧАСТИЙ ВІТЕР" — (гуде, завиває...);
- "ЧХАННЯ" — рух міха активний та різнонаправлений (зжим-розжим);
- паровозик "ЧИХ-ПИХ". Виконуючи цю вправу, змінювати темп: повільно — прискорюючи — рівномірний рух — призупиняючи — зупинка;
- самим щось придумати.

ГРА ПЕДАГОГА І УЧНЯ НА ОДНОМУ БАЯНІ

Педагог стоїть за спиною учня і грає правою рукою. Міх ведуть обом, але так, щоб рука вчителя, дотикаючись до руки учня, управляла звуком. Як тільки учень усвідомить і відчусь, як управляти міхом, треба дати можливість йому одному вести міх (див. ілюстр. 4).

До цього прийому варто звертатись і в подальшому навчанні. Це сприятиме виразності виконання музики, прискореному освоєнню навичками управління міхом.

Ілюстрація 1.

Ілюстрація 2.

Ілюстрація 3.

Ілюстрація 4.

ШВИДКА ДОПОМОГА

В.Власов

Musical notation for the piece 'ШВИДКА ДОПОМОГА'. It features a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 4/4 time signature. The melody starts with a quarter note G4, followed by a quarter note A4, and then a series of eighth notes. A slur covers the first four notes, with fingerings 4, 3, 2, 1 written above. The word 'simile' is written above the first four notes. The dynamics are marked *pp* at the beginning, *f* in the middle, and *pp* at the end.

АВТО ПРИБУЛО

Musical notation for the piece 'АВТО ПРИБУЛО'. It features a treble clef, a key signature of one flat (Bb), and a 4/2 time signature. The notation shows a half note G3 and a half note F3. The dynamics are marked *f*.

ПІСНЯ БАБУСИ

Д.Файзі

Не поспішаючи, ласкаво

Пр.р. mf mp mf mp

The musical score for 'Пісня бабусі' is written on a single staff in G major (one sharp) and 4/4 time. It begins with a piano dynamic (mf) and features a series of eighth-note patterns. The score includes dynamic markings of mf and mp and is marked with 'L' (lento) above the staff. Fingerings are indicated with numbers 1-5.

ГЛУЗЛИВА ЗОЗУЛЯ

австрійська народна пісня

Scherzando

Пр.р. mp mf mf p

The musical score for 'Глузлива зозуля' is written on two staves in G major and 4/4 time. It is marked 'Scherzando' and begins with a piano dynamic (mp). The score features a mix of eighth and sixteenth notes with various dynamic markings including mp , mf , and p . Fingerings are indicated with numbers 1-5.

ПАСТУХИ ГРАЮТЬ

Не скоро, наспівно

К.Сорокін

Пр.р. p mf p pp rit.

The musical score for 'Пастухи грають' is written on a single staff in G major and 4/4 time. It is marked 'Не скоро, наспівно' and begins with a piano dynamic (p). The score features a mix of eighth and sixteenth notes with various dynamic markings including p , mf , and pp . It concludes with a 'rit.' (ritardando) marking. Fingerings are indicated with numbers 1-5.

Перед грою кожної п'єси потрібно звернути увагу на назву і характер музики, динамічні відтінки, особливості нотного запису. При виконанні учень дивиться в ноти, хоча вивчати їх ґрунтовно розпочне згодом (див. розділи III, IV).